

Sosyal Harcamaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Örneği

Prof. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU*

Yunus Emre YAYLA**

Özet

Sosyal refah devleti açısından önemli bir yere sahip olan sosyal harcamalar, düşük gelir grubuna yönelik olduğundan dolayı gelir dağılımı üzerinde etkili olabilmektedir. Bu çalışmada panel veri analizi kullanılarak Yedi Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde 2005-2017 yılları arasında sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın ampirik bulgularına göre emekli maaş ödemeleri gelir dağılımı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif bir etkiye sahip iken sosyal koruma harcamalarının gelir dağılımı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Harcama, Gelir Dağılımı, Orta ve Doğu Avrupa.

JEL Sınıflama Kodları: C23, D63, H55.

The Effect of Social Expenditure on Income Distribution: Example of the Middle and Eastern European Countries

Abstract

Social expenditures, which have an important place in terms of social welfare state, can have an effect on income distribution as it is directed to low income group. In this study, it was aimed to analyze the effect of social protection expenditures and pension payments on income distribution in 7 Central and Eastern European countries between 2005-2017 using panel data analysis. According to the empirical findings of the study, while pension payments had a statistically significant and negative effect on income distribution, social protection expenditures did not have a statistically significant effect on income distribution.

Keywords: Social Expenditure, Income Distribution, Central and Eastern European.

JEL Codes: C23, D63, H55.

* Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü Öğretim Üyesi, fyoglu@sakarya.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-7758-8549

** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, yunusemre.yayla@outlook.com, Orcid Id: 0000-0003-1924-4550

Giriş

1960'lı yıllar sonrası sosyal refah devletinin önem kazanması ile birlikte sosyal harcamalar daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak sosyal harcamalarda belirgin artış gözlemlenmiştir. Birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden oluşan OECD ortalamasına göre, sosyal harcamalar 1980 yılında GSYH'nın %14,9'unu oluştururken bu oran 2016 yılında %21 olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2018). Ancak sosyal harcamalar alanında son dönemlerdeki ilerlemelere ve artan önemine rağmen küresel nüfusun %45'i en az bir sosyal koruma politikası alanında korunmakta ancak çoğunluk (%55'lik kesim) korunmasız kalmaktadır (ILO, 2017: 1).

Eğitim, sağlık ile sosyal güvenlik harcamaları insanların bilgi, beceri ve üretkenliklerini artırması; faydaların gelecek dönemlere de sarkması nedeniyle insanların yaşamlarında önem arz etmektedirler (Yardımcıoğlu, 2012a: 28). Gelişmekte olan ülkelerde yeniden dağıtım politikalarının temelinde, sosyal harcama politikalarının bütüncül hale getirilmesi ve düşük gelirli kesime eğitim ve sağlık hizmet sunumu da önemli olmaktadır (İlgün, 2015: 500). Sosyal harcamalar genel olarak ülke içerisinde yaşayan düşük gelirli kesime yönelik yapılan transferleri kapsamaktadır. Bu yönüyle sosyal harcamalar gelir dağılımı üzerinde etkili olabilmektedir. Gelir dağılımı, ülke içerisinde yaşayan bireylerin gelirden aldığı payı gruplar şeklinde göstermektedir. Genel itibariyle gelir grupları arasında ciddi uçurumlar oluşmakta ve gelir dağılımı adaletsiz olmaktadır. Dünyanın en zengin %1'i küresel zenginliğin %45'ini oluşturmakta, Dünya nüfusunun %64'ü ise küresel zenginliğin sadece %2'sini oluşturmaktadır (Inequality.org, 2017). Bu doğrultuda, ülkeler gelir dağılımı adaletsizliğini düzeltebilmek amacıyla çeşitli politikalar uygulamakta ve sosyal harcamalar da bu politikaların en önemlilerinden biri olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın temel hipotezi, "sosyal harcamaların gelir dağılımı adaletsizliğini azaltıcı yönde etkisi vardır" şeklinde iken; araştırma sorusu, "sosyal harcamalar gelir dağılımını nasıl etkilemektedir?" şeklindedir. Bu kapsamda çalışmada, yedi Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde sosyal koruma harcamaları ve emekli maaş ödemeleri ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin varlığı, bu ilişkinin yönü ve boyutunun araştırılması amaçlanmıştır.

Bu amaçla çalışmada panel veri analizi kullanılarak yedi Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde 2005-2017 döneminde sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi ampirik olarak incelenmiştir. Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dahil toplamda beş bölüm olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde gelir dağılımı ile sosyal harcamalara ilişkin teorik bilgi ve literatür taraması ardından ekonometrik analiz ve bulgulara yer verilmektedir. Çalışma sonuç ve ampirik bulguların değerlendirilmesi ile son bulmaktadır.

Çalışmanın, bilindiği kadarıyla yedi Orta ve Doğu Avrupa ülkesi özelinde sosyal koruma harcamaları ve emekli maaş ödemeleri ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik bir çalışma olmaması nedeniyle, var olan boşluğu doldurması amaçlanmaktadır.

1. Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ile Gelir Dağılımının Seyri

Bir ülkede belli bir dönemde (genelde 1 yıl) üretilen gelirin fertler, fertlerden meydana gelen gruplar ya da üretim faktörlerinin arasında bölüşülmesi gelir dağılımını ifade etmektedir (Yardımcıoğlu, 2012b: 78). Gelir dağılımını ölçmek amacıyla çeşitli ölçütler kullanılmakta ancak en yaygın kullanılanı Gini katsayısı olmaktadır. Lorenz eğrisinden hesaplanan Gini katsayısı, 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gini katsayısı yükselirse (1'e yaklaş-

tıkça) gelir dağılımı adaletsizliği artmakta, düşerse (0'a yaklaştıkça) gelir dağılımı adaletsizliği düzelmektedir (Çalışkan, 2010: 99)

Tablo 1'de çalışmanın örneklemini oluşturan yedi Orta ve Doğu Avrupa ülkesinin 2005-2017 dönemi Gini katsayısı değerleri verilmiştir. Tabloya bakıldığında, 2005 yılında yedi ülke içerisinde gelir dağılımının en adaletli olduğu ülke Slovenya (23,8) olurken onu Çekya (26,0) izlemiş, adaletsizliğinin en yüksek olduğu ülke ise Litvanya (36,3) olurken onu Letonya (36,2) izlemiştir. 2017 yılına bakıldığında gelir dağılımının en adaletli olduğu ülke Slovakya (23,2) olurken onu Slovenya (23,7) izlemiş, adaletsizliğin en yüksek olduğu ülke ise Litvanya (37,6) olurken onu Letonya (34,5) takip etmiştir.

Tablo 1: Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinde Gini Katsayısı (0-100 Arası Değer, 2005-2017 Dönemi)

Ülke	2005	2010	2015	2017
Çekya	26,0	24,9	25,0	24,5
Estonya	34,1	31,3	34,8	31,6
Letonya	36,2	35,9	35,4	34,5
Litvanya	36,3	37,0	37,9	37,6
Macaristan	27,6	24,1	28,2	28,1
Slovakya	26,2	25,9	23,7	23,2
Slovenya	23,8	23,8	24,5	23,7

Kaynak: (Eurostat, 2019a).

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde (7 ülke) sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin 2005-2017 dönemi verileri Tablo 2'de verilmiştir. Tabloya bakıldığında, 2005 yılında sosyal koruma harcamalarının GSYH'ya oranının en yüksek olduğu ülke Slovenya (14,6) olurken onu Macaristan (12,3) takip etmiştir. Sosyal koruma harcamalarının GSYH'ya oranının en düşük olduğu ülke Letonya (5,8) olurken onu Litvanya'nın (6,5) takip ettiği ve sıralamanın 2017 yılında değişmediği görülmektedir.

Emekli maaş ödemeleri verileri incelendiğinde; 2005 yılında en yüksek orana sahip iki ülke Slovenya (10,2) ve Macaristan (9,6) iken en düşük iki ülke ise Letonya (6,0) ve Estonya (5,8)'dir. 2017 yılında en yüksek emekli maaş ödemesine sahip iki ülke Slovenya (10,1) ve Slovakya (8,5) iken en düşük emekli ödemesine sahip iki ülke ise Litvanya (6,7) ve Letonya (7,5)'dir.

Tablo 2: Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinde Sosyal Koruma Harcamaları¹ ve Emekli Maaş Ödemeleri Verileri (2005-2017 Dönemi)

Ülke	Veri (GSYH %'si)	2005	2010	2015	2017
Çekya	S.K.H.	10	10,9	9,9	9,8
	E.M.Ö.	7,7	8,8	8,6	8,3
Estonya	S.K.H.	7,5	9,6	9,6	9,9
	E.M.Ö.	5,8	8,7	8,0	7,7
Letonya	S.K.H.	5,8	8,2	7,2	7,4
	E.M.Ö.	6,0	10,1	7,7	7,5
Litvanya	S.K.H.	6,5	9,9	8,2	7,9
	E.M.Ö.	6,5	8,4	6,9	6,7
Macaristan	S.K.H.	12,3	12,7	10,7	10,5
	E.M.Ö.	9,6	10,7	8,6	8,1
Slovakya	S.K.H.	8,4	10,1	9,3	9,6
	E.M.Ö.	7,3	8,2	8,5	8,5
Slovenya	S.K.H.	14,6	15,5	14,9	13,3
	E.M.Ö.	10,2	11,0	10,9	10,1

(Not: S.K.H. : Sosyal Koruma Harcamaları, E.M.Ö. : Emekli Maaş Ödemeleri)

Kaynak: Sosyal koruma harcamaları (Eurostat, 2019b)'den, emekli maaş ödemeleri (Eurostat, 2019c)'den alınmıştır.

2. Literatür Taraması

Sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik çeşitli çalışmalar literatürde mevcuttur (Bkz. Ozawa ve Kim (1989), Clements (1997), Jao (2000), Huber vd. (2004), Schwabish vd. (2004), Afonso vd. (2010), Niehues (2010), Ospina (2010), Holzner (2011), Goudswaard vd. (2012), Reis vd. (2015), İlgün (2015), D'Agostino vd. (2016), Cimoli vd. (2017), Eroğlu vd. (2017), Ürper (2018), Kozuharov ve Petkovski (2018)). Yapılan çalışmalarda genellikle sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Niehues (2010), Holzner (2011), İlgün (2015), Eroğlu vd. (2017), Ürper (2018)). Ayrıca sosyal güvenlik harcamalarının emekli maaşlarına göre gelir dağılımını eşitlemekte daha etkili olduğunu tespit eden çalışma da literatürde mevcuttur (Bkz. Ozawa ve Kim (1989)). Diğer yandan sosyal harcamaların ya da sosyal harcamaların alt kalemlerinden birinin gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını tespit eden çalışma da literatürde vardır (Bkz. Goudswaard vd. (2012)). Sosyal harcamaların gelir eşitsizliği üzerinde pozitif bir etkiye neden olduğunu belirleyen çalışma da literatürde bulunmaktadır (Bkz. Huber vd. (2004)).

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini inceleyen çalışma (Bkz. Hol-

¹ Çalışmada kullanılan sosyal koruma harcamaları verisi sadece sosyal yardımlardan oluşmaktadır. Emekli maaş ödemeleri verisi ilgili kalemlerden düşülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Veri ve Yöntem bölümü.

zner (2011)) veya belirli Avrupa ülkelerinde sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisini inceleyen çalışma (Bkz. Niehues (2010)) literatürde bulunmaktadır. Diğer yandan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde sosyal harcamaların yoksulluk üzerindeki etkisini inceleyen çeşitli çalışmalar literatürde mevcuttur (Bkz. Bayar ve Sasmaz (2017), Bayar vd. (2017)). Sosyal harcamalar ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir:

Yapmış olduğu çalışmada Devine (1983), Amerika Birleşik Devletleri'nde 1946-1976 yılları arasında regresyon analizi yöntemini kullanarak kamu gelirleri ile kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, kamu harcamalarının sermayeye kıyasla emeği destekleme eğiliminde olduğunu tespit etmiştir. Başka bir çalışmada Ozawa ve Kim (1989), sosyal güvenlik yardımları ile emekli maaşlarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini 1982 yılında anket yöntemini kullanarak araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda sosyal güvenlik yardımlarının emekli maaşlarına göre gelir dağılımını eşitlemekte daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer bir çalışmada Cutler ve Katz (1992), anket verilerini kullanarak ABD'de 1980'lerde gelir ve tüketim dağılımındaki değişiklikleri incelemişlerdir. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, tüketim dağılımındaki değişikliklerin, gelir dağılımındaki paralel değişimlere neden olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, mevcut para gelirine dayanan tedbirler yerine refah tedbirlerinin kullanımının yoksulluk derecesine ilişkin sonuçları değiştirdiğini belirlemişlerdir. Yaptığı çalışmada, Brezilya'da gelir dağılımındaki eğilimleri ve sosyal harcamalar dahil gelir eşitsizliğinin belirleyicilerini inceleyen Clements (1997), yaptığı çalışma sonucunda; eğitim, sağlık ve sosyal sigortaya yapılan kamu harcamalarının gelir eşitsizliğini artırma eğiliminde olduğunu bulmuştur. Başka bir çalışmada Kenworthy (1999), 1960-91 döneminde 15 zenginleşmiş sanayileşmiş ülkede sosyal refah politikası genişletilebilirliğinin yoksulluk oranlarına etkilerini değerlendirmiştir. Yapmış olduğu çalış-

mada, sosyal yardım programlarının yoksulluğu azalttığını belirlemiştir.

Chu vd. (2000), r-kare testi yöntemini kullanarak gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımını incelemiştir. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, genel olarak gelişmekte olan ülkelerin sanayi ülkelerinden farklı olarak gelir eşitsizliğini azaltmak için vergi ve transfer politikalarını etkin bir şekilde kullanmadıklarını tespit etmiştir. Benzer bir çalışmada Jao (2000), Tayvan'da aile gelirleri ve harcamaları ile ilgili ulusal anket verilerini dikkate alarak sosyal refah harcamaları ile vergi gelirlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere değerlendirmiştir. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, sosyal refah harcamalarının etkilerinin gelir dağılımını etkilemede giderek daha önemli olduğunu ve vergi gelirlerinin etkilerinin yerini aldığını tespit etmiştir. Ayrıca sosyal refah harcamalarının, gelir açığının genişlemesini sınırlayan temel faktör olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir çalışmada Schwabish vd. (2004), regresyon yöntemi ile 17 ülkede 1984, 1990-1993 ve 1995-1997 dönemini araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, sosyal harcamalar ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin gelir gruplarına göre değiştiğini tespit etmişlerdir. Orta sınıflar ve yoksullar arasındaki eşitsizliğin sosyal harcamalarda küçük, olumlu bir etkiye sahip olduğunu, ancak dağıtımın uçları ile orta sınıf arasındaki eşitsizliğin sosyal harcamalar üzerinde büyük ve olumsuz bir etkiye sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Sosyal harcamalar ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi araştıran Huber vd. (2004), OLS yöntemini kullanarak Latin Amerika ve Karayipler'de 18 ülkede 1970-1995 döneminde sağlık, eğitim ve sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Yapmış oldukları çalışma sonucunda eğitim ve sağlık harcamalarının gelir eşitsizliği ile negatif ilişki içerisinde olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer yandan sosyal güvenlik ve refah harcamalarının ise (öncelikli olarak emekli maaşlarının) eşitsizlik üzerinde güçlü bir pozitif etkiye

sahip olduğunu belirlemişlerdir. Başka bir çalışmada Afonso vd. (2010), Veri Zarflama Analizini kullanarak OECD ülkelerinde kamu harcamaları ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, kamu sosyal harcamaları ile gelir eşitsizliği arasında bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer bir çalışmada Niehues (2010), regresyon analizini kullanarak 15 Avrupa Birliği ülkesinde sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, sosyal harcamaların artmasının gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını tespit etmiştir. Diğer bir çalışmada Feld vd. (2010), havuzlanmış kesitli zaman serisi yöntemini kullanarak İsviçre Kantonları'nda 1981-1997 döneminde doğrudan demokrasi ile gelirin yeniden dağıtılması arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, doğrudan demokrasinin, İsviçre'deki yerel ve kanton düzeyinde yeniden dağıtım üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca böyle bir durumun refah devletini güçlendireceğini belirtmişlerdir.

Gelir eşitsizliğinin belirleyicilerini, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarına özel önem vererek analiz eden Ospina (2010), 2SLS ve GMM yöntemiyle Latin Amerika'da 1980-2000 dönemini kullanmıştır. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, eğitim ve sağlık harcamalarının gelir eşitsizliğini olumsuz yönde etkilediğini, sosyal güvenlik harcamalarının gelir eşitsizliğini etkilemediğini tespit etmiştir. Başka bir çalışmada Hazman (2011), nedensellik analizini kullanarak sosyal güvenlik harcamaları ile gelir dağılımındaki adalet arasındaki ilişkiyi 1980-2005 döneminde Türkiye'de incelemiştir. Çalışmada kamu harcamaları büyüklüğü de analize dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda, gelir dağılımından kamu harcamaları büyüklüğüne ve sosyal güvenlik harcamalarından kamu harcamaları büyüklüğüne doğru nedensellik ilişkisi olduğunu belirlemiştir. Benzer bir çalışmada Holzner (2011), GLS-2SLS yöntemini kullanarak Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da 8 ülkede 1989-

2006 yılları arasında eşitsizlik, büyüme ve kamu harcamaları ilişkisini araştırmıştır. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, sağlık ve sosyal koruma harcamaları ile eşitsizlik arasında negatif bir ilişki tespit etmiştir. Başka bir çalışmada Goudswaard vd. (2012), panel veri analizini kullanarak 15 Avrupa ülkesinde 1995-2007 döneminde emekli maaş ödemeleri ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, kamu emeklilik harcamalarının GSYİH'nin bir yüzdesi olarak gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin olumsuz olduğunu, ancak anlamlı bir etkiye sahip olmadığını tespit etmişlerdir. Benzer bir çalışmada Çok vd. (2013), Hırvatistan'da 2.983 hane ve Slovenya'da 3.151 hane ile yapılan ankete bağlı olarak 2007 yılında vergiler ve sosyal yardımlar ile gelir dağılımı ilişkisini analiz etmişlerdir. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, Hırvatistan'ın Slovenya'ya kıyasla daha yüksek mali gelir eşitsizliğine sahip olduğunu ve daha düşük yeniden dağıtım etkisi yaşadığını tespit etmişlerdir. Başka bir çalışmada İlgün (2015), panel veri analizi yöntemini kullanarak 17 OECD ülkesinde 1995-2012 yılları arasında kamu sosyal harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, kamu sosyal harcamaları, dul ve yetim aylıkları, aktif emek piyasası programları ile işsizlik sigortası harcamalarının GSYH içindeki payının artmasının gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını tespit etmiştir.

Yapmış olduğu çalışmada Jutz, (2015), lojistik regresyon yöntemini kullanarak 42 Avrupa ülkesinde 2008-2009 döneminde gelir eşitsizliğinin ve sosyal politikaların gelirle ilgili sağlık eşitsizlikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, sosyal politikalar ile sağlık eşitsizliği arasında negatif ilişki olduğunu belirlemiştir. Başka bir çalışmada Reis vd. (2015), Ulusal Ev Örnek Araştırması Hanehalkı Anketi'ni kullanarak Brezilya Minas Gerasis eyaletinde Haziran-Kasım 2009 tarihleri arasında emeklilik maaşlarının hanelerin sosyal refahına etkisini araştırmışlardır. Yap-

miş oldukları çalışmada 308 belediyede kentsel ve kırsal alanlarda 18.000 haneden oluşan bir örneklem kullanmışlardır. Çalışma sonucunda, emekli maaşının düşük gelirli kesime etkisinin orta gelirli kesime göre daha anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer bir çalışmada D'Agostino vd. (2016), zaman sabit etkileri regresyonu yöntemini kullanarak 21 OECD ülkesinde 1995-2010 döneminde refah harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, hükümet harcamalarındaki %1'lik artışın Gini üzerinde yüzde yarım puan azalışa neden olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer bir çalışmada Cimoli vd. (2017), Latin Amerika'da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde 1990-2010 döneminde korelasyon analizini kullanarak verimlilik, sosyal harcamalar ve gelir dağılımı ilişkisini araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, verimlilik, sosyal harcamalar ve gelir dağılımı ilişkisinin gelişmiş ülkelerde daha etkili olduğunu, gelişmekte olan ülkelerde daha az etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştıran Eroğlu vd. (2017), panel veri analizi yöntemiyle 21 OECD ülkesinde 2004-2011 dönemini analiz etmişlerdir. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Benzer bir çalışmada Ürper (2018), çoklu regresyon analizi yöntemini kullanarak Türkiye'de 1987-2016 döneminde kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yapmış olduğu çalışma sonucunda, transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerinde olumlu, cari harcamaların ise olumsuz etkisinin olduğunu belirlemiştir. Başka bir çalışmada Kozuharov ve Petkovski (2018), regresyon ve korelasyon analizlerini kullanarak Makedonya'da 2002-2014 döneminde sosyal transfer harcamalarının Gini endeksi ile ölçülen sosyo-ekonomik eşitsizlik üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda, sosyal transfer harcamaları ile sosyo-ekonomik eşitsizlik arasında bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

3. Veri ve Yöntem

Çalışmada kullanılan panel veri analizi yöntemi 2005-2017 dönemini ve 7 Orta ve Doğu Avrupa ülkesini² kapsamaktadır. Ülkelerin belirlenmesinde 2005-2017 zaman periyodu belirleyici olarak kullanılmış ve bu yıllar arasında verileri sürekli olan 7 ülke (10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi içinden) seçilmiştir. Çalışmada gelir dağılımını temsilen kullanılan Gini katsayısı Eurostat (2019a)'dan, sosyal koruma harcamaları Eurostat (2019b)'den, emekli maaş ödemeleri Eurostat (2019c)'den alınmıştır.

Çalışmada bağımsız değişken olarak kullanılan sosyal koruma harcamaları; hastalık/sağlık, sakatlık, yaşlılık, kazazedeler, aile/çocuk, işsizlik, konut ve sosyal dışlanma yardımları kalemlerinden oluşmaktadır (Eurostat, 2019b). Emekli maaş ödemeleri diğer bağımsız değişken olarak kullanıldığı için yaşlılık yardımı kaleminden emekli aylığı verisi, sakatlık yardımı kaleminden malulen emekli aylığı verisi ve kazazede yardımı kaleminden hayatta kalanlar için emekli maaşı verisi tarafımızdan düşülerek sadece sosyal yardımlar kısmı sosyal koruma harcamaları verisine dahil edilmiştir.

Bir diğer bağımsız değişken olan emekli maaş ödemeleri; emekli aylığı, beklenen yaşlılık aylığı, kısmi emekli aylığı, malulen emekli aylığı, çalışma kapasitesinin azalması nedeniyle erken emeklilik maaşı, hayatta kalanlar için emeklilik maaşı, işgücü piyasası nedeniyle erken emeklilik maaşı kalemlerinden oluşmaktadır (Eurostat, 2019c).

Çalışmada gelir dağılımı bağımlı değişken, sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemeleri bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler ve tanımlamaları Tablo 3'te verilmiştir. Çalışmada tek modelin³ tahmini yapılmıştır. Modelin denklemi aşağıda verilmiştir:

2 Çalışmanın örneklemini oluşturan 7 ülke; Çekya, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Slovakya, Slovenya'ndan oluşmaktadır.

3 Model kurulurken teori esas alınmıştır.

$$\text{Model: } GD_{2it} = \alpha_{it} + \beta_1 SKH_{it} + \beta_2 EMÖ_{it} + u_{it} \quad (1)$$

Tablo 3: Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Tanımlamalar

Değişken ve Kısaltması	Kaynak
Gelir Dağılımı (Gini 0-100) (GD)	(Eurostat, 2019a)
Sosyal Koruma Harcamaları (GSYH'nın %'si) (SKH)	(Eurostat, 2019b)
Emekli Maaş Ödemeleri (GSYH'nın %'si) (EMÖ)	(Eurostat, 2019c)

Not: Veri setinin analizinde Eviews 10 istatistik yazılım paket programından yararlanılmıştır.

Çalışmada yöntem olarak panel veri analizi seçilmiştir. Çalışmada öncelikle serilerin durağanlığını sınamak amacıyla Im, Pesaran ve Shin (2003) ile Maddala ve Wu (1999) birim kök testleri uygulanmış ardından Pedroni (1999 ve 2004) ile Kao (1999) eşbütünleşme testleri uygulanarak değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisine bakılmıştır. Daha sonra panel FMOLS testi yapılarak değişkenler arasındaki yön tahmini yapılmıştır.

Tablo 4'te teorik ile ampirik literatür göz önünde bulundurularak değişkenler arasındaki beklenen ilişki verilmiştir. Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin düşük gelir grubunun geliri üzerinde etki edebilmesinden dolayı gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde negatif etki meydana getirmesi beklenmektedir⁴. Bir başka ifadeyle, Gini katsayısı 0'a yaklaştıkça gelir dağılımı iyileşmekte 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı bozulmakta olduğundan sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin Gini katsayısı üzerinde negatif etki meydana getirmesi beklenmektedir.

Tablo 4: Değişken ve Beklenen Etki

Değişken	Beklenen Etki
Sosyal Koruma Harcamaları (SKH)	(-)
Emekli Maaş Ödemeleri (EMÖ)	(-)

4. Ampirik Analiz

Ekonometrik analizlerde sıklıkça kullanılan panel veri analizi; belirli bir zaman döneminde ülkeler, firmalar ve hane halkları vb. kesit gözlemlerinin bir araya getirilmesidir. Panel veri analizi yöntemi, zaman serisi analizi ile kesit analizini birleştirmektedir (Kök ve Şimşek, 2009). Panel veri analizinin üstün yanlarını; bireysel heterojenliğe izin vermesi, analizde daha fazla değişken kullanılabilmesi, uyum dinamiklerini daha iyi çalıştırması, yatay kesitte ve zaman serisi analizinde belirlenemeyen etkileri tanımlayabilmesi ve ölçebilmesi oluşturmaktadır. Ayrıca analizde daha karmaşık modeller oluşturulabilmesi, mikro panel verilerini makro düzeyde ölçülen benzer değişkenlerden daha doğru bir şekilde ölçebilmesi, panel birim kök testlerinde standart asimptotik dağılımlara sahip olması panel veri analizinin üstün taraflarını oluşturmaktadır (Baltagi, 2005: 4-7).

4 Ayrıntılı bilgi için çalışmanın Literatür Taraması kısmına bakabilirsiniz.

4.1. Birim Kök Testi Sonuçları

Çalışmada Maddala ve Wu (1999) ve Im, Pesaran ve Shin (2003) birim kök testleri kullanılarak değişkenlerin durağanlığı test edilmiştir. Çalışmada kullanılan birim kök testlerinden Maddala ve Wu (1999: 634), değişen varyans ve otokorelasyon problemine dikkat çekerek birim kök testi geliştirilmişlerdir. Her bir seriye artırılmış Dickey-Fuller (ADF) testini uygulayarak ve bozuklukları düzenleyerek oluşturdukları ADF regresyonu ile tüm serilerde birim köklülüğü sınamayı önermişlerdir.

Maddala ve Wu (1999: 638)'un temel hipotezi (Denklem 2) “tüm seriler birim köklüdür” iken, alternatif hipotez (Denklem 3) “serilerden en az birinin durağan olduğu” şeklindedir.

$$H_0: \rho_i = \rho = 0 \quad (2)$$

$$H_1: \rho_i = \rho < 0 \quad (3)$$

$$\text{Denklem 4'teki formül ile Maddala ve Wu (1999) birim kök testi sınanmaktadır:} \quad (4)$$

Çalışmada kullanılan birim kök testlerinden Im, Pesaran ve Shin (2003: 53), bireysel birim kök istatistiklerinin ortalamasına dayanan dinamik heterojen paneller için birim kök testi önermiştir. Birim kök testi özellikle, gruplar arasında ortalama (artırılmış) Dickey-Fuller istatistiklerine dayanan standart bir t-bar testi istatistiği önermektedir. Genel bir ayar altında bu istatistiğin, standart bir normal varyasyon olasılığındaki $T \rightarrow \infty$ ve ardından $N \rightarrow \infty$ ile ardışık olarak yakınsama gösterdiği görülmüştür.

Im, Pesaran ve Shin (2003: 53), birim kök testinin Monte Carlo sonuçları, (ADF regresyonu için yeterince büyük bir düzen seçildiğinde) t-bar testinin küçük örnek performanslarının makul ölçüde tatmin edici olduğunu ve genellikle (Levin ve Lin (1993) tarafından önerilen testten daha iyi olduğunu tespit etmişlerdir.

Im, Pesaran ve Shin (2003: 55) birim kök testinin temel hipotezi (Denklem 5) “panelde yer alan serilerin durağan olmadığı” şeklindeyken alternatif hipotez (Denklem 6) “panelde yer alan serilerin en az bir tanesi durağandır” şeklindedir.

$$H_0 : \beta_1 = 0 \quad (\text{yatay kesitlerin tümü için}) \quad (5)$$

$$H_1 : \beta_1 < 0 \quad (\text{yatay kesitlerin tümü için}) \quad (6)$$

Birim kök testleri sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Sonuçlara bakıldığında serilerin seviyelerinde durağan olmadıkları belirlenmiş ve birinci farkları alındığı zaman hem sabitli hem de sabit+trendli modelde serilerin durağan hale geldikleri tespit edilmiştir.

Tablo 5: Birim Kök Test Sonucu

Kullanılan Değişkenler	Sabitli							
	İm, Pesaran ve Shin				Maddala ve Wu			
	Seviyesinde		1. Fark		Seviyesinde		1. Fark	
	t istat.	Olası.	t ista.	Olası.	t ista.	Olası.	t ista.	Olası.
GD	-0.777	0.2185	-4.59***	0.0000	15.706	0.3317	44.9***	0.0000
SKH	0.5175	0.697	-3.96***	0.0000	15.436	0.3490	41.8***	0.0001
EMÖ	-0.556	0.2889	-5.51***	0.0000	19.484	0.1473	52.3***	0.0000
Sabit+Trend								
	t ista.	Olası.	t ista.	Olası.	t ista.	Olası.	t ista.	Olası.
GD	0.5612	0.7127	-1.5208*	0.0642	12.144	0.5947	22.872*	0.0624
SKH	0.0322	0.5129	-1.805**	0.0355	18.519	0.1841	30.5***	0.0064
EMÖ	2.2916	0.9890	-1.515*	0.0648	8.8386	0.8412	23.75**	0.0491

Not: *** %1, ** %5, * %10 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir. Swartz bilgi kriteri hatalar arasında otokorelasyon sorununu gidermek amacıyla gecikme uzunluğu olarak kullanılmıştır. Sabitli ve sabit+trendli model tercih edilmiştir.

4.2. Panel Eşbütünlüme Testi Sonuçları

Panel eşbütünlüme testi, değişkenler arasında uzun vadede bir ilişkinin bulunup bulunmadığını test etmek için uygulanmaktadır. Eşbütünlüme testlerinin kullanılabilmesi için tüm değişkenlerin birinci seviyelerinde durağan halde olmaları gerekir. Çalışmada değişkenlerin birinci seviyelerinde durağan hale geldikleri için eşbütünlüme testi yapılabilmesinde hiçbir engel bulunmamaktadır. Çalışmada Pedroni (1999, 2004) ile Kao (1999) eşbütünlüme testleri uygulanmıştır. Eşbütünlüme testlerinden sonra değişkenler arasında eşbütünlüme ilişkisinin bulunması durumunda değişkenlerin katsayı tahminleri yapılacaktır.

4.2.1. Pedroni Eşbütünlüme Testi Sonucu

Çalışmada kullanılan eşbütünlüme testlerinden Pedroni (1999, 2004) eşbütünlüme testi, hem uzun-dönem eşbütünlüme ile vektörlerindeki heterojenlik hem de bu eşbütünlüme vektörlerinden kısa süreli sapmalarla ilişkili dinamiklerdeki heterojenite dahil olmak üzere, panelin tek tek üyeleri arasında dikkate değer heterojenliğe olanak sağlamaktadır (Pedroni, 1999: 653). Pedroni (1999, 2004) eşbütünlüme testi dördü grup içinde ve üçü gruplar arasında olmak üzere yedi toplam test istatistiği ile eşbütünlüme ilişkisini ölçmektedir.

Pedroni (1999, 2004) eşbütünleşme testinde dördü grup içinde ve üçü gruplar arasında olmak üzere sınanan eşbütünleşme testi hipotezleri aşağıda (Denklem 7 ve 8) verilmiştir.

$$H_0 : \beta_1 = 1 \quad (\text{eşbütünleşme ilişkisi yoktur}) \quad (7)$$

$$H_1 : \beta_1 < 1 \quad (\text{eşbütünleşme ilişkisi vardır}) \quad (8)$$

Pedroni eşbütünleşme testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Sonuçlara bakıldığında iki grup içi ve iki gruplar arası yaklaşım olmak üzere toplam dört tane sonucun %1 düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Sıfır hipotezi "seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi yoktur" yedi tane testten dördünde reddedilmiştir. Bu nedenle eşbütünleşme testi sonucunda yedi testin çoğunluğunda değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle bağımsız değişkenler sosyal koruma harcamaları ve emekli maaş ödemeleri ile bağımlı değişken gelir dağılımı arasında uzun dönemli ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Pedroni Eşbütünleşme Test Sonucu

Model: $GD2_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 SKH_{it} + \beta_2 EMÖ_{it} + u_{it}$				
(Grup İçi)				
	t istat.	Olasıl.	Ağırlıklandırıl. istat.	Olasıl.
Panel v İstatistiği	1.575420	0.0576	0.158341	0.4371
Panel rho İstatistiği	-0.147074	0.4415	-0.462284	0.3219
Panel PP İstatistiği	-3.441589***	0.0003	-3.031457***	0.0012
Panel ADF İstatistiği	-4.683971***	0.0000	-3.322799***	0.0004
(Gruplar Arası)				
	t istat.	Olasıl.		
Grup rho İstatistiği	0.498137	0.6908		
Grup PP İstatistiği	-4.257351***	0.0000		
Grup ADF İstatistiği	-5.866094***	0.0000		

Not: *** %1, ** %5, * %10 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir. Test yapılırken Barlett Kernel metodu uygulanarak Bandwidth genişliği Newey-West yöntemiyle tespit edilmiştir.

4.2.2. Kao Eşbütünleşme Testi Sonucu

Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin bulunup bulunmadığı Pedroni eşbütünleşme testinin yanı sıra Kao eşbütünleşme testiyle de sınanmıştır. Çalışmada kullanılan eşbütünleşme testlerinden Kao (1999) eşbütünleşme testi, Dickey-Fuller (DF) ve artırılmış Dickey-Fuller (ADF) testine dayanarak geliştirilmiştir. Eşbütünleşme testinde testlerin asimptotik dağılımları türetilmiş ve önerilen testlerin sonlu örnek özellikleri Monte

Carlo deneyleri ile sınınamıştır (Kao, 1999: 1). Eşbütünleşme testinde LSDV tahmin edicisinin asimptotik dağılımlarını ve panel verisindeki regresyondan çeşitli istatistikleri türetilmiştir (Kao, 1999: 3).

Kao (1999) eşbütünleşme testinin hipotezleri aşağıda verilmiştir:

H_0 : Seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi yoktur.

H_1 : Seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi vardır.

Kao eşbütünleşme testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Sonuçlara bakıldığında “seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi yoktur” şeklinde olan sıfır hipotezi %1 düzeyinde reddedilmiştir. Diğer bir ifadeyle değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7: Kao Eşbütünleşme Test Sonucu

Model: $GD2_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 SKH_{it} + \beta_2 EMÖ_{it} + u_{it}$		
	t İst.	Olas.
ADF	-2.841752***	0.0022

Not: *** %1, ** %5, * %10 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir. Test yapılırken Barlett Kernel metodu uygulanarak Bandwith genişliği Newey-West yöntemiyle tespit edilmiştir.

4.3. Panel FMOLS Testi Sonucu

Çalışmada Pedroni (2000) tarafından geliştirilen panel FMOLS (En Küçük Kareler) yöntemi kullanılarak değişkenlerin katsayı ve yön tahmini yapılmıştır. Panel FMOLS testi, panel birim kök ve panel eşbütünleşme testlerinde izin verilen kesitsel heterojenite derecesiyle tutarlı bir şekilde dinamik panellerdeki eşbütünleşme vektörleri için hipotezleri tahmin ve test etmek amacıyla yeni yöntemler önermektedir. FMOLS testi tamamen değiştirilmiş OLS prensiplerini kullanmaktadır. Çeşitli tahmin edicilerin asimptotik özellikleri, panelin “içinde” ve “arasında” boyutları boyunca havuzlamaya dayalı olarak karşılaştırılmaktadır. Pedroni (2000), küçük örnek özelliklerini incelemek için Monte Carlo simülasyonlarını kullanmış, grup ortalama tahmincisinin, çeşitli senaryolar altında nispeten küçük örneklerde bile iyi sonuçlar çıktığını belirlemiştir (Pedroni 2000: 93).

Panel FMOLS test sonuçları Tablo 8’de verilmiştir. Test sonuçlarına bakıldığında; emekli maaş ödemeleri gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde negatif bir etki meydana getirirken, sosyal koruma harcamalarının gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Ayrıca emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin %1 seviyesinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca panel FMOLS testinde ülke sonuçlarına bakıldığında, sosyal koruma harcamalarının Çekya ve Litvanya’da gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde pozitif, Slovenya’da negatif etki meydana getirdiği tespit edilmiştir. Emekli maaş ödemeleri ise Çekya, Macaristan ve Litvanya’da gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde negatif etki meydana getirirken, Slovenya’da pozitif etki meydana getirdiği belirlenmiştir. Diğer ülkelerde ise sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8: Panel FMOLS Testi Sonuçları

Model: $GD2_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 SKH_{it} + \beta_2 EMÖ_{it} + u_{it}$				
Ülke	Sosyal Koruma Harcamaları		Emekli Maaş Ödemeleri	
	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
Çekya	0.446449*	0.0609	-0.462112**	0.0294
Estonya	-0.784014	0.4495	0.726243	0.5828
Letonya	0.276225	0.5631	-0.372312	0.2334
Litvanya	4.446682**	0.0137	-5.628530**	0.0138
Macaristan	0.978073	0.3907	-2.187387	0.0590
Slovakya	1.253662	0.1932	-1.565418	0.1188
Slovenya	-0.826523**	0.0146	1.730270***	0.0023
Panel Ort.	-0.153581	0.2546	-0.626599***	0.0000

Not: *** %1, ** %5, * %10 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir.

Sonuç

Ülkeler gelir dağılımındaki adaletsizlikleri giderebilmek amacıyla çeşitli politikalara başvurumaktadırlar. Kamu harcamaları içerisinde yer alan sosyal harcamalar düşük gelirli kesime yönelik olması nedeniyle gelir dağılımını düzeltmek / daha adaletli kılmak için kullanılabilirler. Bu çalışmada panel veri analizi kullanılarak 7 Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde 2005-2017 döneminde sosyal koruma harcamaları ile emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda; birim kök testi sonuçlarına göre serilerin seviyelerinde durağan olmadıkları görülmüş, birinci farkları alındığında hem sabit modelde hem de sabit+trend modelinde durağan oldukları başka bir ifadeyle I(1) oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Seriler I(1) oldukları için eşbütünlük testine geçilmiş ve yapılan iki eşbütünlük testi sonucunda da sosyal koruma harcamaları ve emekli maaş ödemeleri ile gelir dağılımı arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yapılan yön tahmini bulgularına göre, emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu ancak sosyal koruma harcamalarının gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal koruma harcamalarının gelir dağılımı üzerinde anlamsız bir etkiye neden olmasının sebebi olarak; sosyal koruma harcamalarının ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişiklik gösterebilmesi, sosyal yardımın her kesime ulaşamama sorunu gibi durumlar etkili olabilmektedir. Emekli maaş ödemelerinin gelir dağılımı adaletsizliğini negatif etkilemesinin nedeni olarak, emekli maaş ödemelerinin sürekli olması gösterilebilir. Çalışma sonucundan hareketle, gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde etkili olan sosyal harcamalara ilişkin (özellikle emekli maaş ödemeleri) yapılacak düzenlemelerin, gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde olumlu etkilere neden olabileceği ifade edilebilir. Bu sebeple ülkeler gelir dağılımında adaleti sağlamaya çalışırken sosyal harcama politikalarına ağırlık vermeleri önerilebilir.

Kaynakça

- Afonso, A., Schuknecht, L., & Tanzi, V. (2010), "Income Distribution Determinants and Public Spending Efficiency", *Journal of Economic Inequality*, 8(3), 367-389. <https://doi.org/10.1007/s10888-010-9138-z>
- Baltagi, B. H. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data (Third Edition)*, West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.
- Bayar, Y., & Sasmaz, M. U. (2017), "Social Expenditures and Poverty in Central and Eastern European Union Countries : A Causality Analysis", David Procházka (Ed.) *The Impact Of Globalization on International Finance and Accounting*, 18th ACFA, Springer Proceedings in Business and Economics Books Series, 257-263.
- Bayar, Y., Sasmaz, M. U., & Ozturk, O. F. (2017), "Corruption , Income Inequality and Poverty in Central and Eastern European Union Countries : A Panel Causality Analysis", *İnsan ve toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6(6), 340-349.
- Chu, K., Davoodi, H., & Gupta, S. (2000), "Income Distribution and Tax, and Government Social Spending Policies in Developing Countries" (No. 214), *World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER)*, <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/wp214.pdf>, (Erişim Tarihi: 9.1.2019).
- Cimoli, M., Neto, A. M., Porcile, G., & Sosdorf, F. (2017), "Productivity, Social Expenditure and Income Distribution in Latin America", *Brazilian Journal of Political Economy*, 37(4), 660-679. <https://doi.org/10.1590/0101-31572017v-37n04a01>
- Clements, B. (1997). "Income Distrution and Social Expenditure in Brazil", (No. WP/97/120), <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97120.pdf>, (Erişim: 9.1.2019).
- Cutler, D. M., & Katz, L. F. (1992), "Rising Inequality, Changes in the Distribution of Income and Consumption in the 1980s" (No. 3964), https://scholar.harvard.edu/files/lkatz/files/cutler_katz_1991_aea.pdf, (Erişim Tarihi: 9.1.2019).
- Çok, M., Urban, I., & Verbič, M. (2013), "Income Redistribution Through Taxes and Social Benefits: The Case of Slovenia and Croatia", *Panoeconomicus*, 60(5), 667-686. <https://doi.org/10.2298/PAN1305667C>
- Çalışkan, Ş. (2010), "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", *Sosyal Siyaset Konferansları*, 59(2), 89-132.
- D'Agostino, G., Pieroni, L., & Procidano, I. (2016), "Revisiting the Relationship Between Welfare Spending and Income Inequality in OECD Countries", *Munich Personal RePEc Archive*, 1-27. <https://doi.org/10.1227/01.NEU.0000349921.14519.2A>
- Devine, J. A. (1983), "Fiscal Policy and Class Income Inequality: The Distributional Consequences of Governmental Revenues and Expenditures in the United States 1949-1976", *American Sociological Review*, 48(5), 606-622. <https://doi.org/10.2307/2094922>
- Eroğlu, N., Altaş, D., Turgut, Ü. N. & Ulu, M. İ. (2017), "OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi", *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 335-354.
- Eurostat. (2019a), "Gini Coefficient of Equivalised Disposable Income - EU-SILC Survey", https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12&lang=en, (Erişim Tarihi: 26.12.2019).
- Eurostat. (2019b), "Tables by Functions, Aggregated Benefits and Grouped Schemes - in % of the GDP", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=en, (Erişim Tarihi: 26.12.2019).
- Eurostat. (2019c), "Pensions- Percentage of GDP", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_pens&lang=en, (Erişim Tarihi: 26.12.2019).
- Feld, L. P., Fischer, J. A. V., & Kirchgässner, G. (2010), "The Effect of Direct Democracy on Income Redistribution: Evidence for Switzerland", *Economic Inquiry*, 48(4), 817-840. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2008.00174.x>
- Goudswaard, K., Vliet, O. V., Been, J., & Caminada, K. (2012), "Pensions and Income Inequality in Old Age", CESifo DICE Report, ISSN 1613-6373, ifo Institut -Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München, 10(4), 21-26.
- Hazman, G. G. (2011), "Türkiye'de Gelir Dağılımında Adalet ve Sosyal Güvenlik Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 205-216.
- Holzner, M. (2010), "Inequality, Growth and Public Spending in Central, East and Southeast Europe", *ECINEQ WP*, 2011, 1-25
- Huber, E., Pribble, J., & Stephens, J. D. (2004), "Social Spending and Inequality in Latin America and the Caribbean" *In Paper Delivered At The Meetings Of The Society For The Advancement Of Socio-Economics*, Washington. DC. July.
- ILO (2017), "World Social Protection Report 2017-19, Universal Social Protection to Achieve the Sustainable Development Goals", *World Social Protection Report 2017-19*, [https://doi.org/10.1016/S0301-0104\(02\)00342-7](https://doi.org/10.1016/S0301-0104(02)00342-7)

- Im, K. S., Pesaran, M. H., & Shin, Y. (2003), "Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels", *Journal of Econometrics*, 115(1), 53–74. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(03\)00092-7](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(03)00092-7)
- Inequality.org (2017), "Global Inequality", <https://inequality.org/facts/global-inequality/>, (Erişim Tarihi: 17.12.2018).
- İlgün, M. F. (2015), "Kamu Sosyal Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkelerine Yönelik Panel Veri Analizi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 493–516.
- Jao, C. (2000), "The Impact of Tax Revenue and Social Welfare Expenditure on Income Distribution in Taiwan", *Journal of the Asia Pacific Economy*, 5(1-2), 2018.
- Jutz, R. (2015), "The Role of Income Inequality and Social Policies on Income-Related Health Inequalities in Europe", *International Journal for Equity in Health*, 14(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s12939-015-0247-y>
- Kao, C. (1999), "Spurious Regression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data", *Journal of Econometrics*, 90(1), 1–44. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(98\)00023-2](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(98)00023-2)
- Kenworthy, L. (1999), "Do Social-Welfare Policies Reduce Poverty? A Cross-National Assessment", *Social Forces*, 77(3), 1119–1139.
- Kök, R. & Şimşek, N. (2009), "Panel Veri Analizi", <http://www.deu.edu.tr/userweb/recep.kok/dosyalar/panel2>, (Erişim Tarihi: 23.12.2018).
- Kozuharov, S., & Petkovski, V. (2018), "The Impact of Social Transfers on Inequality Measured By Gini Index : The Example of Macedonia", *UTMS Journal of Economics*, 9(1), 49–61.
- Levin, A., & Lin, C. F. (1993), "Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite-Sample Properties", Unpublished Manuscript, University of California San Diego.
- Maddala, G. S., & Wu, S. (1999), "A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and a New Simple Test", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61(s1), 631–652. <https://doi.org/10.1111/1468-0084.61.s1.13>
- Niehues, J. (2010), "Social Spending Generosity and Income Inequality: A Dynamic Panel Approach", *Discussion Paper Series*, IZA (No. 5178) (C. September). <https://doi.org/10.1115/OMAEE201761556>
- OECD (2018), "Social Spending- Public of GDP", <https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm>, (Erişim Tarihi: 17.12.2018).
- Ospina, M. (2010), "The Effect of Social Spending on Income Inequality: An Analysis for Latin American Countries", (No. 10-03), *Optometry and Vision Science*, <https://doi.org/10.1097/OPX.0000000000001103>
- Ozawa, M. N., & Kim, T. S. (1989), "Distributive Effects of Social Security and Pension Benefits", *Social Service Review*, 63(3), 335–358.
- Pedroni, P. (1999), "Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61(s1), 653–670. <https://doi.org/10.1111/1468-0084.61.s1.14>
- Pedroni, P. (2000), "Fully Modified Ols for Heterogeneous Cointegrated Panels. In Nonstationary Panels, Panels Cointegration and Dynamic Panels", *Emerald Group Publishing Limited*, 15, 93–130.
- Pedroni, P. (2004), "Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time Series Tests With An Application to the PPP Hypothesis", *Econometric Theory*, 20, 597–625, <https://doi.org/10.1017/S0266466604203073>
- Reis, P. R. D C., Silveira, S. D. F. R., Braga, M. J., & Costa, T. D M. T. D. (2015), "Impact of Retirements and Pensions on the Social Welfare of the Households from Minas Gerais State", *Revista Contabilidade & Finanças*, 26(67), 106–118, <https://doi.org/10.1590/1808-057x201511890>
- Schwabish, J., Smeeding, T., & Osberg, L. (2004), "Income Distribution and Social Expenditures: A Cross-National Perspective", *Luxembourg Income Study Working Paper*, 350
- Ürper, T. D. (2018), "Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Yardımcıoğlu, F. (2012a), "Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Sakarya.
- Yardımcıoğlu, F. (2012b), "OECD Ülkelerinde Sağlık ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Ekonometrik Bir İncelemesi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 27–47.